

Для посилання:

Доброскок І. І. Моделювання оцінки якості ігрових технік у навчальній діяльності майбутніх соціальних педагогів у змісті підручника [Текст] / І. І. Доброскок // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол., головн. ред. В. М. Мадзігон; наук. ред. О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2011. – Вип. 11. – 800 с. – С. 668–675.

МОДЕЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ІГРОВИХ ТЕХНІК У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ЗМІСТІ ПІДРУЧНИКА

І. І. Доброскок, д-р пед. наук,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Г. Сковороди»

Постановка проблеми. Ініційований у межах трансєвропейського освітнього простору принцип неперервної освіти вимагає переосмислення теорії і практики організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів, оскільки набуває актуальності процес соціалізації всіх соціальних суб'єктів, а соціально-педагогічний вплив визначається як процес цілеспрямованого створення оптимальних умов соціалізації індивіда, групи, суспільства, людства.

Аналіз останніх досліджень. Слід відзначити важливість взаємозв'язку адаптаційних й індивідуалізаційних процесів соціалізації, що вимагає цілеспрямованої активізації ролі соціальних суб'єктів у свідомому й відповідальному культуротворенні себе та навколишньої дійсності. Ця проблема частково розглядається у розвідках М. Алексєєвої-Вовк, Ж. Баб'як, Р. Грищук, О. Жорнової, М. Євтуха, Ю. Загороднього, І. Курліщук, М. Лукашевича, А. Рижанової, Н. Романової, С. Толстоухової.

Окремі психолого-педагогічні аспекти навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів та її організації знаходимо в конструктивних розвідках В. Загвязинського, Я. Бурлаки, Р. Вайноли, А. Капської, О. Карпенко, З. Фалинської, С. Харченка, Є. Холостової.

Однак ґрунтовний аналіз наукових досліджень та емпіричних матеріалів засвідчує відсутність системного теоретико-методологічного й науково-технологічного забезпечення навчального процесу майбутніх соціальних педагогів. У контексті приєднання України до Болонського процесу організація навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів в умовах магістратури має чимало можливостей для розв'язання окреслених проблем. Окрім того, транснаціональна освіта, до якої інтенсивно долучається Україна, посилює європейський акцент оцінки й контролю якості освіти, що вимагає концептуально обґрунтованої цілісної педагогічної системи управління якістю професійної підготовки фахівців у ВНЗ.

Мета статті – розкрити особливості моделювання ігрових технік у навчальній діяльності майбутніх соціальних педагогів у змісті підручника.

Основна частина. Професійно-орієнтовані технології в системі комунікації націлюють на активне використання ігрових технік. Якщо традиційні технології роблять акцент на оволодінні вміннями, то принципова відмінність ігрових технік полягає в тому, що вони навчають і розвивають професійні здібності водночас, допомагають самостійно орієнтуватися в проблемному і швидко змінному соціальному світі.

Ігрові техніки є своєрідним пробним базисом у створенні передумов функціонування новітньої системи навчання студентів, переходу освітньої практики до інноваційних навчальних технологій, оскільки дають змогу посилити проблемно-діалогове й проблемно-ситуативне навчання [4; 7, 164–175].

Розвивальний характер ігрових технік сприяє розширенню у студентів освітнього змісту, виявленню соціокультурного значення здобутих знань, виробленню вмінь співвідносити відоме й невідоме, традиційне й нове, норми й цінності у професійній діяльності соціального педагога, а також урахуванню етапу навчального процесу, мається на

увазі врахування об'єктивних можливостей навчального змісту на різних етапах підготовки студентів.

Управління навчальною діяльністю магістрів соціальної педагогіки засобами ігрових технік передбачає організацію навчальної діяльності студентів шляхом проектування гри, усвідомлення своїх функцій у взаємодії з індивідами.

Реалізація технології проведення гри сприяє формуванню у студентів професійних умінь, необхідних їм для успішного здійснення соціально-педагогічної діяльності: оперативно орієнтуватися в соціально-педагогічній ситуації, знаходити прийоми для встановлення контакту з індивідами, виокремлювати зі значної кількості інформації головну проблему учасника соціально-педагогічного спілкування.

Застосування методу моделювання ігор залежно від виду соціально-педагогічної ситуації дає змогу також студентам створити пакет ігор з детальними технологіями і адекватних для відповідної соціальної групи. Важливим аспектом є врахування того факту, що не всі соціально-педагогічні ситуації можуть бути перекладеними на ігровий режим і, відповідно, мають бути апробованими за цим критерієм.

У процесі організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів у контексті комунікації ігрові технології передбачають запровадження комунікативних технік, що сприяє виробленню професійно-комунікативних умінь майбутніх фахівців як визначальних у соціально-педагогічній діяльності.

Метою використання ігрових технологій з використанням комунікативних технік у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів є:

- вироблення вміння встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми;
- оволодіння сукупністю певних умінь здійснювати механізми взаєморозуміння;
- оволодіння знаннями норм і правил спілкування на етапах інтеракції, перцепції й обміну інформацією;
- оволодіння зразками спілкування.

Практично загальноприйнятим є твердження, згідно з яким гра слугує ефективним засобом соціалізації й адаптації до обставин життя.

На думку дослідників (Л. Виготського [1], О. Леонтьєва [5], С. Рубінштейна [6] та інших), її психологічними механізмами є заміна, витіснення. Причому динаміка заміни в грі розгортається в просторі, який піддається одночасно контролю та експериментуванню. Це відрізняє гру від ірраціональних та ідеальних способів і сфер заміни (снів, фантазій).

Рольові ігри – це прояви поведінкового компонента діяльності людей. Вони можуть набувати різних форм: від простих (мінімальних) дій до складного ряду дій. Рольові ігри – це не лише форма прояву поведінки людини й форма комунікації «мовою дій»; не лише конкретизація мовного спілкування, почуттів і думок, а й багатофункціональна методика впливу на людину.

Організація навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів у сюжетно-рольових іграх має на меті навчання студентів спонтанності поведінки та розширення рольового репертуару за допомогою програвання різноманітних ролей.

Сюжетно-рольова гра надає учасникам можливість вільного вибору способів розв'язання проблем взаємодії фахівця з учасником соціально-педагогічного спілкування, обґрунтування й розуміння доцільності такого вибору.

Завдяки ігровому характеру групової роботи полегшується процес сприйняття ситуації учасниками, які спостерігають за грою, що створює можливості для детального аналізу соціально-педагогічної ситуації. Незважаючи на умовність ігрової ситуації, учасники гри діють реально, що зумовлює перебудову соціально-психологічних характеристик особистості, тобто засобом саморозвитку. Емоційно сприйняті образи у процесі виконання нижчезазначених ролей набувають статусу внутрішніх надбань майбутнього соціального педагога.

В умовах сюжетно-рольової гри учасник групи стикається із ситуаціями, ідентичними тим випадкам, що притаманні реальній професійній діяльності соціального педагога, а також з необхідністю змінювати свої установки у взаємодії з суб'єктами соціально-педагогічного впливу. У такий спосіб створюються умови для формування нових, ефективніших, комунікативних навичок.

У сюжетно-рольовій грі інтенсифікація навчальної діяльності досягається шляхом чуттєво-пізнавального включення індивіда в драматизаційний процес, коли дія не виникає сама по собі, а є результатом включення усіх систем психічного функціонування індивіда, що зумовлює дієвість механізму: активність або пасивність, характерні для учасника у рольовій грі, пов'язані передусім з перебудовою особистості в якісно іншу соціально-адаптивну форму, пов'язану з необхідністю прояву активної уяви в побудові нового варіанту своєї особистості.

Навчання через безпосереднє набуття досвіду може змінити саму форму переходу до майбутньої діяльності, адже воно вчить не лише здійснювати інтерпретацію змісту процесу спілкування, а й брати на себе відповідальність за взаємодію в конкретних ситуаціях і створення позитивного для спілкування (ефективній взаємодії) середовища.

Сюжетно-рольова гра допомагає майбутнім соціальним педагогам в певній ситуації особисто зрозуміти, яке рішення буде адекватним, найбільш прогресивним і правильним. Гра дає змогу перейти від ситуативного (умовного) досвіду, пов'язаного зі змістовною стороною події, до емоційного досвіду, котрий здобувається під час «уживання в образ, певну роль». Уміння «вжитися в образ» вимагає не лише професійних якостей та знання обов'язків соціального педагога, а й уміння уявляти й відчувати суть проблемної ситуації.

Уважаємо за необхідне висвітлення основних позицій, що дають змогу здійснювати комунікативну діяльність на рівні професіоналізму [3]:

- наголошувати увагу на ключових словах у процесі висловлювання монологу або діалогу;
- утримувати увагу учасника соціально-педагогічного спілкування шляхом емпатії й увиразнення ключових слів при описові ситуації;
- ураховувати тон мовлення, оскільки його роль у переконанні не менш важлива, ніж сам зміст;
- подавати інформацію доступно і яскраво, доречно звертатися в контексті національної культури до життєвих прикладів, загальновідомих приказок, прислів'їв, притч тощо;
- під час розмови звертати увагу на себе: оцінити тон, позу, жести, відзначити наявність «слів-паразитів» й розробити шляхи подолання порушення чистоти, а отже, і ясності мовлення;
- уникати вживання термінів і багатозначних слів, оскільки це утруднює взаєморозуміння;
- ураховувати ступінь підготовленості, загальної освіченості учасника соціально-педагогічного впливу до обговорення проблеми;
- діагностувати своє ставлення до якоїсь людини, явища, події, ураховуючи факт того, що може мати вияв негативна установка, упереджене ставлення;
- слід акцент робити на тих фактах, які викликають у індивіда найбільше зацікавлення;
- під час спілкування доречно використовувати невербальні засоби спілкування (вираз обличчя, поза, міміка, жестикуляція).

Комунікативна компетенція соціального педагога становить інтегративну якість, яка опосередковує професійну діяльність, спрямовану на налагодження, підтримку й розвиток ефективної взаємодії з учасниками соціального процесу.

Специфіка соціально-педагогічної роботи виявляється у вирішенні проблем, які постають і стосуються конкретної людини, безпосередньо чи опосередковано вона є

учасником форм і видів суспільних відносин і діяльності людей, що висуває достатньо суворі вимоги до професійних комунікативних умінь і навичок соціальних педагогів.

Висновуємо, що застосування комунікативних технік у процесі організації навчальної діяльності соціальних педагогів:

- сприяє виробленню комплексу комунікативних знань і мовленнєвих умінь, навичок, що формують рівні мовної особистості;

- дають змогу соціальному педагогові адекватно і творчо користуватися усіма засобами комунікації у спілкуванні з учасниками соціально-педагогічного процесу.

Успішність виконання професійних функцій соціальним педагогом залежить від наявності й рівня його комунікативних умінь, оскільки вони слугують підґрунтям успішної реалізації соціально-педагогічних технологій. Цілеспрямована робота зі створення соціально-педагогічних умов, спрямованих на забезпечення ефективного формування професійної комунікативної компетенції в магістрів зумовлює відповідну процедуру підготовки, що передбачає координацію методів і технологій, які відповідають вимогам майбутньої спеціальності й сучасним підходам до професійної підготовки фахівців [2].

Професійне, бездоганне з мовної позиції мовлення передбачає погляд на мову як творчу практику індивідів, які, спілкуючись між собою, зберігають у ній соціокультурний досвід, збагачуючи його відповідно до надбань галузі «Соціальна педагогіка». Таке мовлення є інтелектуальним, утверджує етику поведінки, постійне самовдосконалення і самовияв. Концепція функції мовлення (установки на контакт, взаєморозуміння, взаємоповагу) спрямована на утвердження манери ввічливої розмови, духовне оздоровлення учасників соціально-педагогічної ситуації.

Соціальне й індивідуальне у професійному мовленні нерозривні, у єдності особистого й громадського, естетичного й етичного, інтелектуального й морального ґрунтується концепція професійного мовлення соціального педагога, його ретроспективне і проспективне бачення.

Висновки. З огляду на викладене запропонований нами механізм формування професійної комунікативної компетенції магістрів соціальної педагогіки шляхом використання ігрових технік у системі організації навчальної діяльності засобами підручника передбачає:

- розгляд соціально-педагогічних ситуацій, узятих з реальної практичної діяльності соціальних педагогів у проблемних мікрогрупах (наприклад: «Чим вимірюється дорослість», «Синій птах щастя», «Безпорадність», «Від серця до серця», «Коло проблеми», «Ключовий момент»);

- використання тренінгових ігор «Учимося спілкуватися», «Знайомство», «Конфліктна ситуація», «Розкажи про себе», «Опиши людину», «Повідомлення», «Зворотний кадр», «Зрозуміти без слів», «Детектив»;

- роботу груп за інтересами (прес-центр; театральна студія), що проявляють свій настрій, виражають усвідомлені ними емоції під час виконання вправ, поданих в іграх («Передача почуттів», «Спілкування без слів», «Слухачі», «Хочу про тебе дізнатися», «Емпатія» тощо);

- складання монологів і діалогів з урахуванням жанрово-ситуативних стилів ораторського мовлення залежно від виду соціально-педагогічної ситуації;

- виголошення перед аудиторією доповідей на певну соціально-педагогічну тему, дотримуючись закономірностей і правил взаємодії лектора й аудиторії;

- складання і виголошення перед аудиторією соціально значущої пропагандистської інформації;

- інформаційні повідомлення (рубрики «Останні новини у світі культури та мистецтва», «Важливі події тижня», «Глобальні проблеми людства»).

Під час проведення ігор ефективність спілкування адресанта (лектора, оратора, промовця) з адресатом (студентами, які є сприймачами інформації) залежить від певних критеріїв:

- соціально-демографічних ознак адресата (стать, вік, освіта, професія, належність до соціальних верств);
- суспільно-психологічних ознак (потреби, мотиви поведінки, ставлення до промовця і предмета мовлення та рівень розуміння того, про що йдеться);
- індивідуально-особистісних ознак (тип нервової системи, особливості мислення, темпераменту, характеру, емоційно-вольової сфери тощо);
- обрання правильної композиційної форми тексту виступу, яка залежить від: а) ступеня засвоєння і рівня усвідомлення студентами попереднього матеріалу; б) рівня налаштованості студентів на опрацювання навчального матеріалу; в) умінь викладача подати інформацію, наприклад, в описовому, розповідному вигляді тощо.

Пропозицією є розроблення у змісті фахових підручників із соціальної педагогіки системи ігор за такими тематичними блоками циклу професійної науково-предметної підготовки («Теорія комунікацій»; «Культура професійного спілкування»; «Комунікативна компетенція соціального педагога»; «Основи ораторського мистецтва»; «Етикет професійного мовлення соціального педагога»).

Практика використання комунікативних технік при моделюванні соціально-педагогічної ситуації сприяє організації професійно-орієнтаційної та індивідуальної роботи, поглиблює рефлексію, уможлиблює досягнення взаємоповаги та довірливості між усіма учасниками групи, що інтенсифікує процеси саморозкриття й самоусвідомлення; забезпечує умови для взаєморозуміння респондентів під час практичних і семінарських занять, що дає змогу їм відчувати власну причетність до спільної справи.

Ефективність формування професійної комунікативної компетентності соціальних педагогів визначається співвідношенням професійної діяльності, спілкування особистості, що виявляється на рівнях інтелектуального, емоційного й діяльнісного вияву.

У професії соціального педагога визначальною є комунікативна функція, оскільки соціально-педагогічна практична діяльність потребує різнопланового спілкування, успішність і повновартісність якого залежить від умінь спілкуватися.

Процес ефективного формування основних комунікативних умінь майбутнього соціального педагога уможлиблюється шляхом включення магістрів до комунікативної взаємодії під час проведення соціально-педагогічних ситуацій і тренінгів, вивчення спеціальних курсів комунікативного спрямування.

Активне використання ігрових технологій сприяє формуванню професійної, у тому числі комунікативної компетенції магістрів соціальної педагогіки, розширюючи можливості діяльності майбутніх фахівців залежно від конкретної соціально-педагогічної ситуації, інтенсифікуючи професійне саморозкриття під час виконання соціальних ролей, даючи змогу знаходити й активно використовувати нові елементи спілкування.

Література

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология [Текст] / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.
2. Доброскок І. І. Професійно орієнтовані технології у процесі підготовки магістрів соціальної педагогіки [Текст] / І. І. Доброскок // Рідна школа. – 2010. – № 10. – С. 21–26.
3. Доброскок І. І. Формування професійної комунікативної культури магістрів із соціальної педагогіки [Текст] / І. І. Доброскок // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / [гол. ред. проф. В. К. Буряк]. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – Вип. 27. – С. 11–16.
4. Капська А. Й. Ступенева система професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери [Текст] / А. Й. Капська // Науковий часопис. Серія 11. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2004. – № 1(23). – С. 19–29.
5. Леонтьев А. Н. Очерк психологии личности [Текст] / Алексей Николаевич Леонтьев. – [2-е изд.]. – М. : Смысл, 1997. – 64 с.
6. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание [Текст] / С. Л. Рубинштейн. – М. : Изд-во АН СССР, 1957. – 328 с.

7. Штепа О. Г. Рольові ігри в системі формування професійної мовленнєвої майстерності педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. Г. Штепа. – К., 1996. – 190 с. : іл. – Бібліогр.: с. 164–175.

У статті порушується питання організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів шляхом моделювання ігрових технік. Розкрито взаємозв'язок ігрових технік і комунікативної діяльності студентів, подано докладну характеристику структури і змісту ігрових технік, їх результативність у навчанні майбутніх фахівців. Запропоновано тематичні рубрики модельованих ігрових технік у змістовому наповненні фахових підручників.

Ключові слова: соціальний педагог, ігрова техніка, комунікативна компетентність соціального педагога.

В статье раскрывается вопрос организации учебной деятельности будущих социальных педагогов посредством моделирования игровых техник. Раскрыта взаимосвязь игровых техник и коммуникативной деятельности студентов, дана основательная характеристика структуры и содержания игровых техник, их результативность в обучении будущих специалистов. Предложены тематические рубрики моделированных игровых техник в содержательном наполнении специальных учебников.

Ключевые слова: социальный педагог, игровая техника, коммуникативная компетентность социального педагога.

The article deals with the question of future training activities social workers through simulation gaming techniques. Disclosed the relationship game techniques and communicative activities students are given a thorough description of the structure and content playing techniques, their effectiveness in the training of future specialists. Proposed thematic headings simulated gambling techniques in substantive content of special textbooks.

Keywords: social pedagogue, game technology, social communicative competence of the teacher.